

STEUNT
EN BORMSFONDS

Het Bormsfonds (1927-1990)

De vzw Bormsfonds¹ was een solidariteitsvereniging die einde 1928 werd opgericht met als doel kapitaal in te zamelen bij de Vlaams-nationalisten om een lijfrente aan August Borms en zijn gezin te garanderen. In de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (NEVB) is de informatie vrij gering en enkel gebaseerd op het *Eerste tienjaarlijksch verslag* (1927/1938) dat het Bormsfonds in 1938 had uitgegeven.² Niets echter over het door het Bormsfonds gefinancierde album *Bormsgalerij* (1943), de Bormsbuste van Edward Melis of de hertekende organisatie van het Bormsfonds – onder de nieuwe naam Vlaamsch Eere Komiteit (vl.E.K.) – na de Tweede Wereldoorlog.

IN MERKSEM VOOR EN TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Toen August Borms in 1909 tot leraar werd benoemd aan het Antwerpse athe-neum, vestigde hij zich met zijn kroostrijk gezin in Merksem en stopte ook daar al zijn energie in acties binnen het kader van de Vlaamse beweging.³ In 1911 richtte hij samen met Albert Van den Brande, Cyriel Rousseu, Lode Van Damme, Louis Roosens en Karel Waternaux de Merksemse Groeningewacht op. Deze vereniging wilde, onafhankelijk van alle partijpolitiek, de Vlaamse beweging tot ontwikkeling brengen door informatie te verstrekken over de Vlaamse strijd op kunst-, letterkundig en economisch gebied.⁴

1. Deze bijdrage is een synthese van H. Vandenhouten, *Bormsfonds. Vereniging zonder winst-oogmerk (1927-1990)*. Merksem, KULeuven, vakgroep Nieuwste Geschiedenis, licentiaats-verhandeling, 2004 (volledige tekst te lezen op www.ethesis.net).

2. E. Vandewalle & B. De Wever, *Bormsfonds*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (NEVB), Tielt, 1998, dl. 1, pp. 564-565.

3. L. Vandeweyer, *Borms, August*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 1, pp. 559-563; A.W. Willemsen, *Het Vlaams Nationalisme 1914-1940*, Groningen, 1958, p. 6.

4. M. Boey & P. van Hees, *Groeningewacht*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 2, p. 1358.

Ook tijdens de oorlog bleef Borms zijn Merksemse afdeling Groeningewachten trouw. In november 1915 richtte deze afdeling een comité op ter ondersteuning van de krijgsgevangenen uit de gemeente. Borms werd voorzitter, geflankeerd door de leden van de wacht en afgevaardigden van de verscheidene Merksemse groeperingen. Op basis van het archief van het Merksemse hulpcomité voor de krijgsgevangenen⁵ mogen we stellen dat Borms vaak afwezig was, vanwege ziekte en zijn drukke reisprogramma. In de winter van 1917 was het gezin Borms bovendien naar Brussel verhuisd, waar de Raad van Vlaanderen vergaderde.⁶

De charismatische leider Borms had in Merksem echter heel wat teweeggebracht. De plaatselijke afdeling van de Groeningewacht was reeds voor de oorlog de meest actieve, met afgevaardigden als Borms en Waternaux, die zich onderscheidden door hun spreekvaardigheid, ook buiten de eigen gemeente. Andere figuren waren penningmeester Lode Van Damme en secretaris Jozef Vercalsteren, Cyriel Rousseu en Albert Van den Brande die zich ook in verenigingen naast de Groeningewacht niet onbetuigd lieten. Naast het fonds voor de krijgsgevangenen vinden we in Merksem nog andere Vlaamsgeïnspireerde verenigingen terug, waar collega's van Borms een belangrijke plaats innamen. Onder meer afdelingen van het Vlaams Economisch Secretariaat en de Vlaamse Arbeidersgemeenschap waar Lode Van Damme en Karel Waternaux een belangrijke rol speelden. Na de oorlog zou men over Merksem spreken als het 'Kleine Berlijn'. Uit een analyse van Antoon Vrints van de concentratie van activisten in de Antwerpse randgemeenten blijkt dat de bijnaam erg overdreven is⁸: het aanzien van de figuur Borms zal hier dus veel mee te maken hebben.

STEUNFONDS DER FAMILIE BORMS

Op 8 februari 1919 werd Borms gearresteerd in Brussel, nadat hij nog korte tijd met zijn gezin in Keulen had doorgebracht. Bijna alle activistenleiders werden veroordeeld. Ook Borms, die in 1915 met hulp van de bezetter tot hoofdredacteur van *Het Vlaamsche Nieuws* was benoemd. Op die manier was August Borms de eerste flamingant geweest, die bezweek voor de Duitse overheid en een einde maakte aan de godsvrede.⁹ Het proces van Borms zou in het oog springen en begon op 2 sep-

5. Koninklijke Kring voor Heemkunde Merksem vzw, Archief Merksemse Groeningewachten.

6. De Raad van Vlaanderen werd op 4 februari 1917 opgericht als centraal orgaan met wetgevende macht. In de eerste plaats moest de Raad de politieke samenwerking met de Duitse bezettingsautoriteiten leiden. J. Vinks, *Borms*, Antwerpen, 1974, p. 97.

7. Bijnaam voor de gemeente Merksem tijdens het interbellum, ondanks het feit dat de reële aanwezigheid van Vlaams-nationalisten er eerder beperkt was.

8. A. Vrints, *Bezette stad: Vlaams-nationalistische collaboratie in Antwerpen tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Brussel, 2002, p. 255.

9. L. Wils, L. Vandeweyer & B. De Wever, *Antwerpen-stad*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 1, pp. 331-351.

tember 1919. De romanticus Borms kon de publieke belangstelling enkel maar toejuichen en greep de kans om zich een martelaarsrol aan te meten.¹⁰

Tijdens het proces werd duidelijk dat het gezin Borms het niet breed had. Zeker nu de enige kostwinner van de familie een zware straf te wachten stond. Ook moreel was het een zware dobber voor zijn echtgenote, al dacht Borms zelf vooral aan zijn proces en het belang ervan voor de Vlaamse zaak.¹¹ Op 9 september veroordeelde het assisenhof Borms ter dood, tot 10 jaar verlies van zijn burgerrechten en tot het betalen van de gerechtskosten. Na zijn veroordeling werd Borms in december naar het “*grote graf*” – zoals Borms de gevangenis in één van zijn brieven noemde – in Leuven overgebracht.¹² In die periode ontstond bij zijn Merksemse vrienden uit de Groeningewacht en het Komiteit ten behoeve van de Merksemse Krijgsgevangenen het idee om hun oud-voorzitter te steunen. In concurrentie met het Studiefonds¹³ en het Martelaarsfonds¹⁴ hoopten ze op lokaal niveau een Steunfonds der Familie Borms op te richten en zo via omhalingen en steunlijsten heel wat geld te kunnen inzamelen.

In de zeven jaar dat er sprake was van een Merksems Steunfonds der Familie Borms kende het bestuur weinig veranderingen. Die grote stabiliteit vonden we ook reeds terug bij het hulpcomité voor de krijgsgevangenen. Men wist dat men de krachten moest bundelen en dat het gevaar buiten de vereniging te zoeken was. Er waren genoeg mensen die de Bormsgezinden het licht in de ogen niet gunden. Bovendien was er de onderlinge concurrentie tussen de organisaties ten behoeve van Borms.

Louis Roosens was van 1920 tot 1927 voorzitter van het steunfonds; hij had eerder al een rol gespeeld in de Groeningewachten en in het Comité voor de

10. L. Vandeweyer, *De politieke rol van August Borms tussen 1918 en 1933*, in: *Verschaeviana, jaarboek 1986*, Brugge, 1986, p. 84.

11. B. Rzoska, “*Borms leeft!*”. *August Borms (1878-1946)*, in: L. Boeva, e.a., *Jef Van Extergem: medestanders en tegenstanders?*, Brussel, 1998, p. 44.

12. AMVC, B745, Archief August Borms: Brief A. Borms aan C. Rouseeu, 4 maart 1920.

13. Het oorspronkelijke doel van het studiefonds, dat gesticht werd in 1921, was het geven van financiële steun aan de kinderen van August Borms, opdat zij hun studies zouden kunnen voortzetten. De grote voortrekker was Lodewijk Scharpé die ook meewerkte aan de amnestieregeling om de politieke gevangenen zo snel mogelijk vrij te krijgen. De *NEVB* legt een verband tussen het Bormsfonds en het Studiefonds voor de kinderen van getroffen Vlamingen. Het ging echter om twee zelfstandige solidariteitsorganisaties uit een verschillende periode, die elk apart steun gaven aan het gezin Borms. F. Van der Elst & N. Wouters, *Scharpé-fonds*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 3, p. 2703.

14. Het Martelaarsfonds was opgericht vlak na de oorlog, ter ondersteuning van ‘door de repressie getroffen’ activisten. De vereniging trok zich het zware gevangenisregime van alle Vlaamsgezinden zeer sterk aan. Zeker na het overlijden van de Vlamingen Dumortier, Jan Hainaut, Mertens, Verbraeken, Plentinx en Marten Rudelsheim in de gevangenis, drong het fonds aan op een meer gematigd celbeleid. L. Boeva, *Martelaarsfonds*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 2, p. 2006; Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Steunfonds, 15 september 1920.

Merksemse Krijgsgevangenen waar hij vaak als ondervoorzitter, bij afwezigheid van Borms, de vergadering had geleid.¹⁵ Van beroep was hij handelaar; zijn vader, Victor Roosens, was eigenaar van een grote maalterij.¹⁶ Na de Eerste Wereldoorlog was hij nooit in beschuldiging gesteld en uit onderzoek mogen we stellen dat hij buiten de voornoemde activiteiten zich verder niet heeft ingelaten met het Vlaamse activisme. Net als in het Comité voor de Merksemse Krijgsgevangenen bekleedde Lode Van Damme in het steunfonds opnieuw de taak van secretaris-penningmeester. Ook Van Damme behoorde tot het kransje van Merksemse Groeningewachters en was een goede vriend van Borms. Het bestuur werd verder aangevuld met ondervoorzitter Jef Muys (gemeenteraadslid) en bijgevoegd secretaris Jozef Goris (bureauchef). Andere leden waren Eugène Muys (pianomaker), August Willekens (boekhouder), Victor De Jong (meubelmaker), Jef Van Oers (machinist), Felix Seghers (sigarenhandelaar), Hippoliet Gijssels (slager) en Martin Sutherland (kapper). Ze werden gekozen als afgevaardigden van de voornaamste Vlaamse verenigingen in Merksem (bv. Van Damme voor het Vlaamse Front, De Jong voor het Davidsfonds, ...) en dienden allen aanwezig te zijn op de wekelijkse vergaderingen in het Gildenhuis of ten huize van voorzitter Roosens.

Bij de stichting van het steunfonds was afgesproken dat men onafhankelijk wilde blijven en geen onderafdeling zou worden van gelijk welke andere solidariteitsvereniging, zoals het Martelaarsfonds. Aanvankelijk bleef het steunfonds strikt dit plan aanhouden, maar wist het ook dat de onderlinge concurrentie op belangrijke Vlaamse manifestaties ongezond was. Daarom besloot het steunfonds samen te werken tijdens de elfjuliering, waar ze samen met het Martelaarsfonds bloempjes verkocht. Bij deze bloemenverkoop bleef het aanvankelijk, pas later zouden er ook gezamenlijke feesten worden georganiseerd. Naast de samenwerking met het Martelaarsfonds en de inzameling door de leden, probeerde het steunfonds ook de Vlaamse kranten te overtuigen zich achter de vereniging te scharen. Er werd overeengekomen dat Herman Van Puymbrouck zou onderhandelen met de andere beheersleden van *De Schelde* om de stortingen die verzameld werden via de krant onder de hoofding *Bormsfonds* aan het steunfonds te laten toekomen. Toen in oktober 1926 het steunfonds hierover opnieuw toenadering zocht, was er nogmaals een discussie met het Martelaarsfonds, dat ook meende recht te hebben op die giften omdat het de laatste jaren vaak steun had gekregen van *De Schelde* via de rubriek

15. Louis Roosens werd in de voetsporen van zijn vader katholiek gemeenteraadslid in Merksem in 1920. Een functie die hij bleef bekleden tot zijn overlijden in 1962. Vanaf 1929 was hij schepen van Openbare Werken in Merksem. In 1945 werd Roosens even in verdenking van collaboratie gesteld en nam hij ontslag, maar hij werd niet vervolgd. L.J. Michielsens & L. Van Soom, *Zo was Merksem*, Merksem, 1983, p. 79.

16. L. Van Soom, *Merksem in 1000 zichten en gezichten*, Merksem, 1989, p. 314.

Brievenbus, waarin lezers vragen konden stellen en in ruil voor een antwoord diende men 1 à 2 BEF te storten aan een goed doel of voor de Vlaams-nationale propaganda.¹⁷

Tussen 1920 en 1927 slaagde het steunfonds erin 39 608,35 BEF aan mevrouw Borms over te maken.¹⁸ Voor het gezin Borms was dit een hele steun. Zonder broodwinner was het voor Borms' echtgenote niet makkelijk zes kinderen te blijven onderhouden. Daarom was het steeds bij het steunfonds zoeken naar nieuwe initiatieven, die enigszins iets konden opleveren.

Borms kende het geluk dat er voor hem zo'n steunactie georganiseerd werd. Andere activisten die lange tijd binnen de celmuren verbleven, moesten het met heel wat minder stellen. Antoon Jacob en Roza De Guchtenaere waren vrijgezel, maar Jef Van Extergem was vader van een jong gezin.¹⁹ De familie Van Extergem kon enkel rekenen op de steun van de Internationale Rode Hulp (IRH), die niet zo heel veel geld ter beschikking stelde.²⁰

BORMSFONDS VZW

Op 8 februari 1926, de zevende verjaardag van de arrestatie van Borms, organiseerde de Merksemse Frontafdeling een herdenkingsavond voor Jan Hainaut.²¹ Op deze zitting vroeg de voorzitter van het Vlaamse Front, Herman Van Puymbrouck of het niet aangewezen was de bestaande werkingen te verenigen: "*Konden ze dan niet kapitalen bijeenbrengen, waarvan de rente zou dienen om de weduwen en wezen van gevallen strijders en grote Vlamingen toe te laten in hun levensonderhoud te voorzien?*"²² De speech had de leden van het steunfonds overtuigd maar het was nog een jaar wachten, tot voorzitter Roosens in februari 1927 het eerste plan voorlegde voor de stichting van de vzw Bormsfonds.

Het driemanschap Roosens–Van Damme–Vercalsteren zag het groots. Nadat met een ruim opgezette propaganda voldoende kapitaal was ingezameld, wilde het

17. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Steunfonds, 1 oktober 1926.

18. Met uitzondering van de uitkering aan Borms door de Commissie voor Rechtsherstel zag ik af van de indexatie van de financiële gegevens naar vandaag vanwege de lange periode (1927-1990) en de wisselende omstandigheden. Bovendien werden de laatste rekeningen definitief afgesloten in 1991, waardoor een omzetting naar euro niet opportuun werd geacht.

19. *De Voorpost*, 26 februari 1928.

20. W. Vandenaabeele, *Een linkse klok voor Vlaanderen. Jef Van Extergem (1898-1945)*, in: L. Boeva, e.a. *Jef Van Extergem [...]*, p. 14.

21. Jan Hainaut was de eerste ondervoorzitter van de Merksemse Groeningewacht en later oprichter van een afdeling in Ekeren. Na de oorlog werd Hainaut gearresteerd en veroordeeld tot tien jaar voor medewerking aan de Vlaamse Arbeidersgemeenschap en de Antwerpse Gouwwaad. Zijn gezin met vijf kinderen zat door het wegvallen van de enige kostwinner totaal aan de grond; zijn vrouw overleed in 1920 en in datzelfde jaar pleegde Hainaut op 43-jarige leeftijd zelfmoord in de gevangenis van Sint-Gillis.

22. *Bormsfonds vzw Eerste tienjaarlijksch verslag 1927/1938*, Antwerpen, 1938, p. 5.

bestuur de voornaamste solidariteitsorganisaties (steunfonds, Komiteit der Kinderen Borms, Studiefonds voor de kinderen van getroffen Vlamingen, Martelaarsfonds en Van Extergemfonds) verenigen onder een moedervereniging die kon instaan voor het onderhoud van August Borms en zijn gezin.²³ Met die nieuwe vzw Bormsfonds hoopte het steunfonds daarna nog meer geld in te zamelen en meer leden aan te trekken met een beter ontwikkelde beleidsstructuur.

De leden van het Steunfonds der Familie Borms hadden gedurende zeven jaar gepoogd August Borms te ondersteunen. Door de moeilijke financiële situatie en het beperkte, lokale werkingsgebied was voor het Merksemse bestuur echter de tijd gekomen om een sprong voorwaarts te maken, te denken in een breder perspectief en te dromen van de inzameling van een grootkapitaal in een organisatie, die een begrip moest worden binnen de Vlaamsvoelende familie. Dankzij de rente op dit kapitaal en de samenwerking van de verscheidene verenigingen, met onder meer het studiefonds en het Martelaarsfonds, binnen de nieuwe overkoepelende vzw Bormsfonds hoopte het oud-bestuur dat het gezin Borms nooit nog geldperikelen zou kennen.

Verdere onderhandelingen met het Martelaarsfonds en het Studiefonds voor de kinderen van getroffen Vlamingen bleven echter zonder resultaat en daarom besloot het steunfonds op 2 oktober 1927 dan toch een eerste vergadering bijeen te roepen en het Bormsfonds op te richten als een vereniging zonder winstoogmerk, en tot de aanvaarding van zijn statuten.²⁴ Op 9 november 1927 verschenen

23. Volgens *De Standaard* breidde in 1924 het Kinderen-Bormsfonds zich uit tot Studiefonds voor de kinderen van getroffen Vlamingen. Het was Borms zelf die in een brief aan Lodewijk Scharpé had aangedrongen om ook de kinderen van andere strijdgenoten ter hulp te komen. Hierop werd door het studiefonds besloten de werking te organiseren over heel Vlaanderen en toenadering te zoeken tot het Martelaarsfonds en enkele meisjesbonden. Er waren vijf afdelingen van dit fonds ten behoeve van kinderen: Oost-Vlaanderen (notaris Persyn), Antwerpen (Herman Jan De Vleeschouwer), Brabant (Berten Pil), Limburg (R. Borginon) en West-Vlaanderen. Naast studentenleiders Albert Catry en Adiel Debeuckelaere werd ook Maria De Groodt (mevrouw Gillis), voorzitter van het Martelaarsfonds, opgenomen in de Raad van Advies. Tussen 1926 en het einde van Borms' gevangenisleven in 1928 bleef er sprake van een uitgebreide correspondentie tussen Borms en Scharpé over de steun aan zijn kinderen. I. Van de Leest, *Lodewijk Scharpé (1869-1935), professor in de Germaanse filologie te Leuven*, KULeuven, departement Geschiedenis, licentiaatsverhandeling, 1989, p. 206; L. Vos, *Bloei en ondergang van het AKVS: geschiedenis van de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging, 1914-1935*, Leuven, 1982, dl. 2, pp. 21-22; *De Standaard*, 24 oktober 1935; AMVC, B745, Archief August Borms: Brief August Borms aan Lodewijk Scharpé, 11 november 1926, 12 december 1926, 14 april 1927, 24 september 1928 en 25 oktober 1928; Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft Bormsfonds 1927: Brief Bormsfonds aan M. Gillis, 7 oktober 1927; Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft Bormsfonds 1927: Brief Bormsfonds aan L. Scharpé, 4 juli 1927 en 7 oktober 1927; AMVC, B 7459, Bormsfondsdocumenten: Brief Bormsfonds aan L. Scharpé, 11 juli 1927.

24. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Steunfonds, 18 september 1927 en 2 oktober 1927.

de statuten van de Bormsfonds vzw in het *Belgisch Staatsblad*.²⁵ Het doel van de vereniging was een kapitaal in te zamelen en te beleggen in fondsen, waarvan de opbrengst diende voor een lijfrente aan Borms, en indien nodig na diens dood ook voor het ondersteunen van zijn vrouw en kinderen. De Bormsfonds vzw wilde op korte tijd 500 000 BEF inzamelen om een voldoende acceptabele rente aan Borms te kunnen uitkeren. De vzw probeerde inkomsten te vergaren via perspropaganda, steunlijsten, ... In de tweede plaats wilde de Bormsfonds vzw op maatschappelijk vlak de culturele en economische belangen van het Vlaamse volk dienen. Dit wil zeggen dat de organisatie de Vlaamse universiteitsstudenten en kunstenaars steunde, de uitwisseling van Vlaamse en Nederlandse leerkrachten en studenten zou bevorderen, en toelagen kon verlenen voor het uitgeven van wetenschappelijke werken, voordrachten en kunstuitvoeringen. Deze Vlaamse en Nederlandse intellectuele uitwisseling paste binnen het kader om aan het fonds een Groot-Nederlands karakter te geven. Ten slotte diende de vereniging zich volgens de statuten steeds te onthouden van iedere politieke actie.²⁶

Net als in de meeste vrijwilligersorganisaties namen in het Bormsfonds ook enkele leden het voortouw met anderen in hun kielzog. In de raad van beheer van het Bormsfonds bekleedde het oud-bestuur van het steunfonds opnieuw de voornaamste posities en vormde het dagelijkse bestuur. Het ledenaantal was ditmaal veel talrijker dan bij het steunfonds. Niet enkel meer leden van Merksem, maar de gehele Vlaamse beweging was vertegenwoordigd. Louis Roosens werd net als bij het steunfonds opnieuw tot voorzitter gekozen. Andere oud-bekenden waren eerste schatbewaarder Lode Van Damme, zijn medestander August Willekens en secretaris Jozef Vercalsteren. Drie maanden na de stichtingsvergadering, op 29 januari 1928, werd de eerste echte bijeenkomst georganiseerd waarop alle leden uitgenodigd waren. Op die vergadering poogde het bestuur van het Bormsfonds opnieuw het lidmaatschap aan te bieden aan Maria De Groodt en professor Scharpé, omdat deze twee personen steeds verdienstelijk werk geleverd hadden op het gebied van de Vlaamse zaak, zo vond men. Ook de leden van het oud-steunfonds mochten toetreden tot de vzw, zoals ze eerder op de laatste vergadering van het steunfonds waren overeengekomen.²⁷

Voor de oorlog vergaderde de raad van beheer om de drie maanden in het Vlaams Huis Malpertuus in Antwerpen. Vooral Vercalsteren en Van Damme verzorgden het dagelijkse beheer.²⁸ Jaarlijks was er ook een algemene vergadering,

25. *Bijlage tot het Belgisch Staatsblad*, 9 november 1927, nr. 691.

26. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 3 maart 1929.

27. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Steunfonds, 8 januari 1928.

28. Eigen verzameling documenten: Interview met Gust Van Damme door Hans Vandenhouten, 22 november 2003.

meestal voorafgegaan door een vergadering van de raad van beheer, waarop alle leden van het fonds werden uitgenodigd. Zo betaalden de Antwerpse advocaten Hendrik Picard en Adelfons Henderickx keurig het lidgeld zonder ooit een vergadering bij te wonen.²⁹

Van het oorspronkelijke plan om met de Bormsfonds vzw een fusiegroep op te zetten tussen de verscheidene solidariteitsorganisaties was niets terechtgekomen. Het Bormsfonds ging een eigen weg en bouwde een zo breed mogelijke organisatie uit, in 'concurrentie' met het Martelaarsfonds en het studiefonds. De drie verenigingen voerden ijverig propaganda in dezelfde Vlaamse kringen waar ze hoopten leden te vinden en kapitaal in te zamelen. Dit leidde soms tot wedijver waarbij men het Bormsfonds in een slecht daglicht poogde te stellen, o.a. door te verwijzen naar de vermeende politieke achtergrond van de organisatie.

Als we de ledenlijst onder de loep nemen, valt inderdaad op dat het fonds vooral in de kringen van het Vlaamse Front op zoek ging naar leden. Denken we maar aan Herman Van Puymbrouck, Staf De Clercq, Thomas Debacker en vele andere populaire leiders binnen de partij. Ook Pieter Roes, de enige Fronter in de Merksemse gemeenteraad gedurende de jaren 1930, was lid van het fonds.³⁰ Dankzij deze Vlaams-nationale politici, die hun naam aan de vzw verbonden, was het voor het Bormsfonds heel wat makkelijker geld in te zamelen.

Bovendien maakte de vzw Bormsfonds veelvuldig gebruik van het dagblad *De Schelde*, het propagandaorgaan van de Antwerpse Frontpartij, om de Vlaams-nationalisten op te roepen een bijdrage te storten. Toch vinden we nergens in de bronnen of de statuten een bewijs terug, dat er rechtstreeks overleg of samenwerking bestond tussen de Frontpartij en het Bormsfonds. Bovendien stond de vereniging onder het voorzitterschap van katholiek schepen Louis Roosens en vinden we in de ledenlijst voldoende personen die geen binding hadden met het Vlaamse Front.³¹

Op 8 februari 1928 verschenen in *De Schelde* de artikels *Heden treedt Dr. Borms zijn tiende gevangenisjaar in* en *Een wereldsucces voor de amnestiegedachte*, waarin tweehonderd intellectuele leiders een oproep deden aan de Belgische Kamer om de gevangenisstraf van Borms op te heffen.³² Onder meer Frans Daels, Jozef Muls, Felix Timmermans, Gustaaf Schamelhout en verscheidene vooraanstaanden uit heel Europa ondertekenden het artikel.

29. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 7 oktober 1928 (ingestoken verslag).

30. L.J. Michielsen & L. Van Soom, *Zo was Merksem [...]*, p. 68.

31. Na de Tweede Wereldoorlog zouden Van Damme en Roosens voor het sekwester bevestigen dat er geen politieke bindingen waren met welke partij dan ook (cf. infra).

32. *De Schelde*, 8 februari 1928.

Het was het begin van de eigenlijke inzameling met een oproep van Borms zelf in *De Schelde*, om geld te storten aan het Bormsfonds.³³ Omdat hij niet wilde dat de Belgische staat door het sturen van telegrammen verrijkt werd, vroeg hij om een brief te sturen naar de redactie van de krant waarbij men een bedrag voegde.³⁴ Een dag later stonden in de krant de eerste giften vermeld, onder meer van Herman Vos, Hendrik Picard en Jozef Vercalsteren.³⁵ Uit de balansboeken valt op te maken dat het eerste jaar een derde van de inkomsten gepuurd werd uit de stortingen via *De Schelde*. Men verkocht steunbonnen (5 BEF/stuk) en zond inschrijvingslijsten naar vertrouwelingen, een honderdtal Vlaamse verenigingen en de pers.³⁶ Aan wie geen gift deed, vroeg het Bormsfonds een boek van M.J. Leendertse over Borms te kopen.³⁷ Bij de Vlaamse studenten besloot het bestuur geen propaganda te maken, aangezien men zich in deze kringen in het bijzonder bezighield met de belangen van het Studiefonds voor de kinderen van getroffen Vlamingen.

Op het einde van 1928 was reeds 170 000 BEF of bijna een derde van het vooropgestelde bedrag bijeengebracht. Ongeveer 70 000 BEF daarvan was op aanraden van de financieel adviseur van het fonds Arthur Van Lierde en de bemiddeling van de Antwerpse wisselagent J. Schiltz in kasbons belegd.

Na Borms' overwinning bij tussentijdse verkiezingen, op 9 december 1928, had de regering al snel beslist dat ze af wilde van de Leuvense gevangene.³⁸ Op 17 januari 1929 werd August Borms vrijgelaten. Daags na zijn vrijlating zond het Bormsfonds om en bij de zesduizend omzendbrieven met als titel *Een laatste oproep tot de Vlamingen* naar de verschillende vertrouwensmensen en verenigingen.³⁹

33. *De Schelde*, 8 februari 1928.

34. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 3 maart 1929.

35. Soms waren de stortingen voorzien van een kleine ondertitel, al dan niet met vreemde inhoud. Zo lezen we in een van de rubrieken "één uurloon van Sinn Fein" of "Waarom geen VOS in het Bormsfonds". *De Schelde*, 9 en 11 februari 1928.

36. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 5 februari 1928.

37. Op de binnenkaft van het boek staat een oproep voor het Bormsfonds. M.J. Leendertse, *Een volk in nood: pleitrede voor Vlaanderens recht op Dr Borms' vijftigsten verjaardag*, Amsterdam, 1928.

38. Tegenover Borms in deze Kamerverkiezingen stond de liberaal Paul Baelde, een notoir franskiljon. In deze zwart-witsituatie speelde de Vlaams-nationalistische partij in *De Schelde* de symboolwaarde van Borms ten volle uit. De leider van de Vlaams-nationalistische fractie Vos noemde het een verkiezing voor amnestie en Vlaamse solidariteit. "Stemmen voor Borms betekende niet het activisme goedkeuren, maar de anti-Vlaamse repressie veroordelen." De amnestiebeweging was immers, op de golven van het ongenoegen over België, erg breed geworden en deed mensen naar het Vlaams-nationalisme overgaan. Niet de overwinning werd een verrassing, maar wel haar omvang. Uiteindelijk behaalde Borms op 9 december 1928 een monsterscore van 83 058 tegen 44 410 stemmen waardoor er politiek heel wat veranderde. Baelde mocht dan wel naar de Kamer maar voor de regering-Jaspar was dit resultaat een teken aan de wand. L. Vandeweyer, *Borms, August [...]*; L. Wils, *Bormsverkiezing*, in: R. De Schryver, e.a. (red.), *NEVB [...]*, dl. 1, p. 566; *De Nieuwe Gazet*, 30 november 1928; L. Wils, *Vlaanderen, België, Groot-Nederland: mythe en geschiedenis*, Leuven, 1994, p. 341.

39. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 9 maart 1930.

Blauwgrijze gedenksteen voor de woning in Merksem waar August Borms na zijn vrijlating op 17 januari 1929 gedurende korte tijd verbleef. [ADV.N, VBE20]

Daarnaast werden verscheidene mededelingen naar de pers gestuurd, waarbij vooral *De Schelde* opnieuw van onschatbare waarde was. In het verleden was gebleken dat die perspropaganda de minste kosten vergde en het meeste resultaat opleverde. Op die manier was men erin geslaagd het kapitaal op te drijven tot 300 000 BEF. Volksvertegenwoordiger Staf De Clercq werd kort daarop gehuldigd omdat hij in zijn streek persoonlijk meer dan 10 000 BEF inzamelde.⁴⁰

Twee maanden later op zondag 3 februari 1929 vond een huldebetoging voor Borms plaats in het Antwerpse Rubenspaleis, die een begin moest zijn van een reeks Bormshuldes en -meetings.⁴¹ Het Bormsfonds vroeg dat elke betoger minstens 5 BEF afdroeg aan de organisatie.⁴² Diegenen die belet waren om naar Antwerpen af te zakken werden door het bestuur gevraagd het dubbele bedrag te storten.

Het Bormsfonds sloot het tweede boekjaar af met 350 000 BEF aan kapitaal. Stilaan was duidelijk dat er meer soortgelijke neveninitiatieven nodig waren om de molen draaiende te houden.⁴³ Daarom besloten enkele vrienden van Borms einde 1929 een aanvullende werking op te zetten, waarbij het ingezamelde geld niet bij de rente van het Bormsfonds werd gevoegd, maar rechtstreeks aan Borms werd uitgekeerd. Het initiatief van de Antwerpse oud-strijders De Stormvogels kreeg de naam Vlaamsch Eere Komiteit 310, of kortweg vl.E.K. 310 (het getal verwees naar het nummer van Borms' gevangenis in Leuven).⁴⁴ De nieuwe werking vl.E.K. 310 werkte onafhankelijk en inde maandelijks sommen geld via de verkoop van zegels, die in de kasboeken werden geschreven. Gedurende de periode 1929-1934 had de vl.E.K.-organisatie 109 852,93 BEF ingezameld met de verkoop van zegels.⁴⁵

Ten tijde van het steunfonds was er reeds sprake van een woning te kopen voor het gezin Borms in Merksem. Het bleef een punt op de agenda en begin 1929 toen de voorzitter mededeelde dat het fonds dan toch wilde beleggen in onroerende goederen, besloot het bestuur voor Borms een woongelegenheid aan te schaffen.⁴⁶

40. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 3 maart 1929.

41. J. Vinks, *Borms [...]*, p. 205.

42. *De Schelde*, 2 februari 1929.

43. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 9 maart 1930.

44. *Bormsfonds vzw Eerste tienjaarlijksch verslag [...]*, p. 10.

45. *De Schelde*, 22 februari 1935.

46. Het kapitaal bedroeg op het einde van dat jaar 350 000 BEF waarvan er 161 700 BEF belegd werden in fondsen. Het jaar ervoor was dat nog een verhouding van 170 000 BEF kapitaal

Vanaf 15 mei 1929 betrok Borms met zijn gezin het huis aan de Merksemse Wuytslei 29, slechts enkele straten verwijderd van het huis in de Eendrachtstraat dat hij tot de Eerste Wereldoorlog bewoond had. In de loop der jaren tussen 1920 en 1927 had men wel eens durven denken om Borms bij zijn invrijheidsstelling een huurwoning aan te bieden of hem het nodige geld te geven, zodat hij misschien zelf in staat was een huis aan te kopen. Maar nu was het Bormsfonds er dus in geslaagd een woning ter beschikking te stellen en kon het ook aan Borms een blijvende, jaarlijkse rente toezeggen.⁴⁷

Vanaf 1929 was, naast de woning, het grootste deel van het kapitaal belegd in fondsen. Het financiële beheer was steeds in handen geweest van penningmeester Van Damme, die in samenspraak met de financieel adviseur Arthur Van Lierde, later J. Schiltz en G. Van de Steen, hoofdzakelijk inschreef op de staatsfondsen.

Door het stopzetten van de grote acties leek het wel of ook de Algemene Vergadering veel minder belang kreeg. Er kwamen beduidend minder leden opdagen en een aantal punten verdween van de agenda – zoals het Comité in Nederland en vl.E.K. 310. Voor het Bormsfonds was het steeds moeilijker geworden om de rente constant te houden, mede door de economische crisis die het land reeds enkele jaren teisterde. In 1929 bedroeg de rente slechts 7800 BEF omdat toen de Merksemse woning was aangekocht. De volgende jaren groeide het kapitaal nog wel aan tot 410 000 BEF door enkele kleine acties en vooral door het fondsenbeheer. De laatste stap naar het half miljoen was hiermee gezet.

Lidkaart Vlaams Eere
Komiteit, Brussel, 1933-
1936.

[ADV, VGBA121]

tegenover 141 220 BEF fondsenbezit. In de jaarverslagen van 1929 vinden we onder de rubriek beleggingen onder meer de gebouwen ingeschreven voor 168 000 BEF. Op die manier was al het beschikbare kapitaal belegd. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft Bormsfonds 1927: Jaarverslag 1929; Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 3 maart 1929.

47. *De Schelde*, 22 juni 1929.

VAN DE TWEDE WERELDOORLOG TOT HET EINDE VAN DE VZW: EEN APART VERHAAL

Het Bormsfonds bouwde rustig voort aan zijn kapitaaluitbreiding naar het half miljoen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verdubbelde het kapitaal in een klap: Borms was immers voorzitter van de Commissie voor Rechtsherstel, die tot doel had schadevergoeding of rechtsherstel toe te kennen aan Belgische activisten die na de oorlog waren ter dood veroordeeld, gebroodroofd of andere kwellingen hadden doorstaan.⁴⁸ Borms ontving zo één miljoen BEF schadevergoeding en een pensioen van 20 000 BEF (omgerekend naar hedendaagse maatstaven, zo'n 600 000 euro).⁴⁹

Op 9 juni 1941 verzocht Borms om een vergadering te beleggen ten huize van voorzitter Roosens.⁵⁰ Aanwezig waren Borms, Roosens, Lode Van Damme, Hubert Melis, Leo Augusteyns en Jozef Vercalsteren. Op de vergadering van het Bormsfonds verklaarde Borms dat hem door de commissie voor 'geleden pijn en smart' een schadevergoeding was toegekend.⁵¹ Na overleg met zijn vrouw had Borms besloten het geld te verdelen onder zijn zes kinderen, 60 000 BEF per kind. Verder liet hij in zijn woonst, tevens de maatschappelijke zetel van het Bormsfonds een lang gewenste badkamer inrichten. Nog eens 100 000 BEF ging als gift naar het Duitse Rode Kruis, voor de gewonde soldaten van het Rijk, daar het tenslotte door het ingrijpen van de Duitse Wehrmacht was dat, niet alleen Borms' leven, maar ook het leven van de talrijke in gevangenschap meegesleepte Vlamingen, gered was.⁵²

Het overblijvende half miljoen wenste Borms aan het Bormsfonds te schenken, als blijk van waardering voor wat deze vereniging al die jaren voor hem en zijn familie betekend had. Voor het Bormsfonds kwam de gift als geroepen na enkele magere jaren door de financiële crisis en de oorlog. Het winstcijfer van 1942 was 50% hoger dan dat van het jaar ervoor, zonder nochtans het bedrag van de vooroorlogse periode te bereiken. De fondsenportefeuille was uitgebreid met 496 000 BEF. Uit de jaarbalansen bleek dat 23 jaar na de oprichting van het Steunfonds der Familie Borms en 16 jaar na de omvorming van deze bescheiden organisatie tot het Bormsfonds de stichters eindelijk hun doel hadden bereikt. De rente op het kapitaal was voldoende om Borms' toelage op peil te houden, ook in tijden van crisis of muntontwaarding.

48. *De Dag*, 10 september 1940; H. Brass, *Rechtsherstel in België*, Brugge, 1942, p. 37.

49. Zelf heb ik onderzoek gedaan aan de hand van de indexcijfers van de consumptieprijzen, berekend door de Nationale Bank van België- Departement Algemene Statistiek. Aangezien er geen cijfers waren voor de oorlogsjaren berekenen we met het indexcijfer-jaargemiddelde van 1939. Op die manier kwam ik aan een bedrag van 24 miljoen BEF of omgerekend naar vandaag zo'n 600 000 euro. – *Consumptieprijzen en indexcijfers (historisch overzicht)*: <http://www.nbb.be/belgostat/DataAccesLinker?Lang=N&Dom=2127&Table=10&Order=ASC>; *Indexcijfers van de consumptieprijzen-historisch overzicht*, in: *Nationale Bank van België. Departement Algemene Statistiek*, CD-Rom, Brussel, 2002.

50. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 9 juni 1941.

51. Brussel, Dienst van het Sekwester: Brief heer Dachy aan Directeur-Generaal, 8 oktober 1947.

52. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 9 juni 1941.

Buste van August Borms door Edward Melis, 1943 [ADVN, BE ADVN AC102 – Archief Bedevaart naar de Graven van de IJzer, VBBY1]

Jaarlijks werd elke gelegenheid aangegrepen om August Borms te huldigen.⁵³ Bij de dertiende verjaardag van zijn vrijlating uit de gevangenis in 1941, werd Borms door de Merksemnaren gehuldigd. Na drie jaar oorlog, organiseerde men in Antwerpen een nieuwe Bormshulde bij zijn 65ste verjaardag.⁵⁴ Opnieuw nam het Bormsfonds enkel de financiële zaken waar en wilde het Borms enkele cadeaus schenken. Een marmeren buste⁵⁵ van Borms werd vervaardigd en het bestuur stelde het album *Bormsgalerij*, een grote hommage aan Borms, voor. Borms hield op het einde van de viering een pleitrede voor de Führer en het Duitse volk. Het was al langer duidelijk dat Borms binnen de kringen van het Vlaams Nationaal Verbond (vnnv) dicht aanleunde bij de ss-Vlaanderen, en des te nadrukkelijker het nationaalsocialistische gedachtegoed ging verdedigen.⁵⁶ Uiteindelijk had het comité, na de overhandiging van het marmeren borstbeeld, nog 40 044,58 BEF over, die in de kas van het Bormsfonds werden gestort.

In augustus 1945 werd August Borms in Duitsland gearresteerd en naar België overgebracht. De krijgsraad veroordeelde hem ter dood op 15 oktober 1945. In de morgen van 12 april 1946, twee dagen voor zijn 68ste verjaardag werd August Borms geëxecuteerd op de binnenplaats van de Etterbeekse kazerne.⁵⁷

Vier jaar na de oorlog op 2 augustus 1949 riep het Bormsfonds een nieuwe vergadering samen om te beslissen wat er diende te gebeuren. Borms was overleden maar zijn vrouw kon nog jaarlijks rekenen op een uitkering. Na bespreking van de balansen besloot het bestuur aan de weduwe Borms onmiddellijk 10 000 BEF over te maken. De maandelijkse rente van 1000 BEF bleef behouden tot 1956. Vanwege de ziekte van mevrouw Borms besloot het fonds de rente op te trekken naar 3000 BEF per maand met inbegrip van eventuele hospitalisatiekosten.

53. *Volk en Staat*, 10 juli 1941.

54. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds: Verslagboek Bormsfonds, 5 april 1941.

55. De vzw Bormsfonds gaf Edward Melis de opdracht een buste van Borms te vervaardigen. Het beeld bestaat volledig uit witmarmer en bevindt zich vandaag in het ADVN (plaatsnummer VBBY1).

56. L. Vandeweyer, *Borms, August [...]*.

57. J. Vinks, *Borms [...]*, p. 282.

Na onderzoek van het dossier Bormsfonds vzw eiste de Dienst der Registratie en Domeinen de teruggave van de schenking aan het fonds door August Borms.⁵⁸ Dit kaderde in het gerechtelijk onderzoek, ingesteld door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, naar de terugvorderingen van de uitbetaalde vergoedingen door de Commissie voor Rechtsherstel. Op vraag van Robyns van het Ministerie van Financiën schreef het Bormsfonds op 18 december 1947 een bedrag van 500 000 BEF van zijn rekening bij de Kredietbank over naar een tegoedrekening onder voorbehoud van eventuele terugvordering. Tot dan was nergens in de financiële boeken van de vzw enig tastbaar bewijs gevonden waaruit bleek dat dit bedrag voortkwam uit een vergoeding die door Borms was gestort.

In 1956 overleed mevrouw Borms op 78-jarige leeftijd; het Bormsfonds nam een deel van de begrafenis kosten voor zijn rekening.

Na haar dood werden met het kapitaal Vlaamsgezinde projecten ondersteund. Vanaf einde jaren 1950 trok vooral Cyriel Rousseu⁵⁹ het laken naar zich toe: hij bracht nieuwe leden aan en gaf advies bij het uitkiezen van de Vlaamse organisaties die steun mochten genieten.⁶⁰

Langzaamaan liep de vzw naar haar einde. Borms en zijn vrouw waren overleden, net als de initiatiefnemers en steunpilaren van het Bormsfonds en eerder het steunfonds, Louis Roosens en Lode Van Damme. Toen het Bormsfonds na de oorlog het huis aan de Wuytslei, waar het gezin Borms gewoond had, wilde verkopen, koos het fonds voor een nieuwe naam. De naam vl.E.K. moest verhinderen dat potentiële kopers werden afgeschrikt. Het bestuur van de vzw had de naam vl.E.K. vrijgekregen omdat de oud-leden van vl.E.K. 310 enkel nog acties opzetten onder de naam 'Barmhartige Samaritaan', een afdeling van de Klimop vzw. Tot aan de vereffening in 1986 vinden we jaarlijks uitkeringen van het vl.E.K. terug aan verscheidene organisaties en privépersonen in heel Vlaanderen, zoals de statuten het hadden voorgeschreven.

Op 22 maart 1986 werd vl.E.K., voorheen Bormsfonds vzw (opgericht op 2 oktober 1927), bij eenparige beslissing der algemene vergadering, in aanwezigheid van Van Damme, Van de Steen en Van Den Bossche, ontbonden. Per 11 december 1989 werd de vereffening afgesloten overeenkomstig artikel 28 der statuten en

58. Brussel, Dienst van het Sekwester: Brief Ministerie van Financiën aan Bormsfonds, 11 december 1947.

59. Cyriel Rousseu (1882-1968) had in 1911 Borms gevraagd het voorzitterschap van een Merksemse afdeling van de Groeningewacht te aanvaarden. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij voorzitter van vl.E.K.

60. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft vl.E.K.: Brief Koen Baert aan G. Van Damme, 9 januari 1987; Brief C. Rousseu aan vl.E.K., 31 januari 1966; Brief C. Rousseu aan G. Van Damme, 18 september 1967.

de vereniging ontbonden.⁶¹ De fondsen werden door bedrijfsrevisor en oud-voorzitter Gust Van Damme verdeeld.⁶² Er werden fondsen overgemaakt aan het IJzerbedevaartcomité, Broederband en het Komitee voor Frans-Vlaanderen. Een jaar later kreeg het Borms Documentatie- en Aktiecentrum (BDAC) een som voor de herinrichting van het Bormshuis aan de Antwerpse Volkstraat, waar het tentoonstellingen en publicaties uitgeeft over Borms en zijn Vlaams-nationale tijdgenoten.⁶³ Tot slot van de vereffening werd het saldo overgemaakt aan het ADVN, het archief dat zich in het bijzonder bezighoudt met de Vlaamse beweging.

BESLUIT

Vlak na de Eerste Wereldoorlog ontstonden diverse caritatieve organisaties om Vlaamse activisten te ondersteunen. Een van deze organisaties wilde specifiek het gezin van August Borms helpen. Het idee was gegroeid bij de Merksemse oud-Groeningewachters, die samen met Borms de Merksemse krijgsgevangenen geholpen hadden, en onder meer daarom bij het begin van Borms' gevangenschap het Steunfonds der Familie Borms oprichtten. Toen dit initiatief mank leek te lopen door het beperkte werkingsgebied, ontsproot het idee van de oprichting van de Bormsfonds vzw, met als doel een half miljoen BEF in te zamelen.

Zoals in de statuten van de vzw Bormsfonds werd vermeld, was de vereniging neutraal en kon ze niet voor de kar gespannen worden van een Vlaamse politieke partij. De leden van de vereniging konden wel de politieke overtuiging delen met de Frontpartij of later het VNV, maar nooit was er in het fonds inmenging vanuit die kringen.

De vereniging toonde zich steeds transparant naar de buitenwereld door het openbaar maken van de jaarbalansen en -verslagen in *De Schelde*. Zelden organiseerde het Bormsfonds manifestaties, omdat ze het risico niet wilde lopen haar handen te verbranden aan mogelijke tegenvallers. Ook hield ze zich bijna volledig afzijdig van commerciële activiteiten. Slechts enkele malen lezen we in de

61. Officieel houdt de vereniging op te bestaan op 19 april 1990 omdat toen de vereffening per 11 december 1989 verscheen in het *Belgisch Staatsblad*. Dit volgens de wet van 2 juni 1921 gewijzigd door de wet van 2 mei 2002 betreffende de rechtspersoonlijkheid van vzw, art 26 novies: "(...) De akten, de stukken en de beslissingen die krachtens deze titel moeten worden neergelegd, kunnen aan derden slechts worden tegengeworpen vanaf de dag van neerlegging ervan of, indien zij naar luid van deze titel ook moeten worden bekendgemaakt, vanaf de dag van bekendmaking ervan in de bijlagen bij het Belgisch Staatsblad, behalve indien de vereniging aantoonde dat die derden reeds kennis ervan hadden (...)." *Juridisch statuut vzw*, <http://www.vsdv.be/content/algemeen/vzwwet.htm>, *Bijlage tot het Belgisch Staatsblad*, 19 april 1990, nr. 6858.

62. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft VL.E.K.: Volmacht tot vereffening Gust Van Damme, 27 maart 1987.

63. Documenten Gust Van Damme, Archief Bormsfonds, Kaft VL.E.K.: Brief F.-J. Verdoodt aan W. Van Onckelen, 6 april 1988.

verslagen over de verkoop van handelsproducten onder de naam Borms en Bormsfonds: daarvoor sloot men altijd contracten af die de garantie moesten bieden op een veilige handelsovereenkomst.

Ook bij de financiële organisatie koos de vereniging nooit voor het avontuur, maar belegde statutair enkel in veilige, stabiele overheidsfondsen.

Zoals de Dienst van Sekwester na de Tweede Wereldoorlog verklaarde, heeft de stichting steeds strikt haar statutair doel gevolgd. Eerst bij de renteuitkering aan August Borms en later ook aan zijn weduwe. Tot in 1990, onder de nieuwe naam Vl.E.K. vzw, keerde ze stortingen uit aan verscheidene socioculturele verenigingen in Vlaanderen.

Het blijft opvallend dat het Bormsfonds erin slaagde een enorm kapitaal in te zamelen. Zeker als we het vergelijken met de inzamelingen van het Martelaarsfonds of het studiefonds van Lodewijk Scharpé, waar de inkomsten beduidend lager waren. Dit succes was dan ook symptomatisch voor de verering en de genegenheid die Borms en zijn gezin mochten ervaren in Vlaams-nationalistische kringen.⁶⁴ Veel meer dan andere figuren als Jef Van Extergem die het moest stellen met de steun van de Internationale Rode Hulp, dat heel wat minder opbracht. Borms was dan ook de enige activist die zo'n lange tijd in de gevangenis doorbracht, en mede daarom het symbool werd van de amnestiegedachte en het anti-Belgische Vlaams-nationalisme.

Hans Vandenhouten (1982) is licentiaat in de geschiedenis (Katholieke Universiteit Leuven).

64. E. Vandewalle & B. De Wever, *Bormsfonds* [...].

ABSTRACT

Vandenhouten (Hans), *Het Bormsfonds (1927-1990)*, in: *Wetenschappelijke tijdingen*, LXV, 2006, 3, pp. 196-212.

Hans Vandenhouten, *The Bormsfonds (1927-1990)*
August Borms (1878-1946) was the most well known activist who was incarcerated in a Belgian prison after his conviction. In contrast to his fellow-sufferers he preferred a long sojourn in prison to the clemency measures that could grant him freedom. This choice allowed him to become the archetypal martyr serving the Flemish resurrection. In order to alleviate the considerable material needs that were brought about by this choice for Borms and his family, solidarity actions and trusts were organised as well as collections and lists of supporters. Hans Vandenhouten describes how the Bormsfonds tried from 1927 onwards to provide these disparate initiatives with more impact and continuity. Even after the execution of Borms in